ОЦІННИЙ КОМПОНЕНТ СОМАТИКОНУ ЕМОЦІЙНОГО РЕАГУВАННЯ ПЕРСОНАЖА

Казак С. П.
Київський національний лінгвістичний університет

Стаття присвячена вивченню оцінного компонента соматикону емоційного реагування персонажа на матеріалі сучасного англомовного художнього дискурсу. З'ясовано, що оцінка як невід'ємний складник емоцій та емоційного реагування лежить в основі емоційної взаємодії персонажів, а в комбінації з прагматично зумовленою сукупністю невербальних знаків сприяє більш ефективному досягненню прагматичних цілей комунікантів. Виділено характеристики оцінних висловлень за принципом поділу на позитивно та негативно оцінні.

Доведено, що конфігурації невербальних знаків: голос, міміка, погляд, жести, дотик, відстань та ін. містять оцінний компонент, який має потенціал збільшувати власну інтенсивність та регулювати комунікативну поведінку персонажів.

Ключові слова: соматикон, емоційне реагування, оцінність, позитивні та негативні оцінні висловлення.

Статья посвящена изучению оценочного компонента соматикона эмоционального реагирования персонажа на материале современного англоязычного художественного дискурса. Освещено, что оценка как неотъемлемая составляющая эмоций и эмоционального реагирования лежит в основе эмоционального взаимодействия персонажей, а в комбинации с прагматически обусловленной совокупностью невербальных знаков способствует более эффективному достижению прагматических целей коммуникантов.

Доказано, что конфигурации невербальных знаков: голос, мимика, взгляд, жесты, прикосновение, расстоияни и др. содержат оценочный компонент, который имеет потенциал увеличивать собственную интенсивность и регулировать коммуникативное поведение персонажей.

Ключевые слова: соматикон, эмоциональное реагирование, оценочность, позитивные и негативные высказывания.

This article is dedicated to the investigation of nonverbal emotional reactions evaluation component on the material of modern English fictional discourse. It is highlighted that evaluation as an intrinsic component of emotions and emotional reactions is a basis of emotional interaction between characters. Accompanied by a pragmatically motivated combination of nonverbal signs it fosters a more effective achievement of communicats' pragmatic aims. Evaluation utterances are analyzed under the principle of positive and negative sign division.

It is proved that configurations of nonverbal signs like voice, face expression, gaze, gestures, touch, distance, etc. contain evaluation component which has a potential to increase its intensiveness and regulate communicative behavior of characters.

Key words: somaticon (combination of nonverbal signs), emotional reactions, evaluation, positive and negative evaluation utterances.

Сучасні антропологічні дослідження часто зосереджені на вивченні проблем невербальної комунікації, соматикону дискурсивного простору [6; 7], у якому втілюються емоції і почуття через феномен емоційного реагування [2; 3], умотивованих прагматичних дій і реакцій мовців [7]. У сучасних комунікативних студіях *соматикон* дискурсу розуміють як прагматично зумовлену сукупність невербальних знаків комунікації та їхніх лінгвальних позначень, що своїми системними парадигматичними й синтагматичними відношеннями утворюють семіотичний простір тілесності дискурсивної практики [7, с. 3], оцінний компонент якого належить до особливо актуальних предметів дослідження [1; 4; 5; 8].

Однак, недостатньо вивченим залишається питання комплексного вивчення потенціалу сукупності невербальних знаків через свої лінгвальні позначення передавати оцінне ставлення до партнерів по комунікації і ситуації спілкування загалом.

Мета статті – вивчення оцінного компоненту соматикону емоційного реагування, його знакової природи та позначення в сучасному англомовному художньому дискурсі.

Генетичні корені оцінки, на думку Г. І. Приходько [5, с. 44], полягають саме в емоційному способі (як найдавнішому) відображення суб'єктно-об'єктних відносин. Специфіка емоцій полягає в тому, що вони, з одного боку, є об'єктом відображення в мові, а з другого боку, інструментом відображення самих себе та інших об'єктів навколишнього світу. В основі емоції лежить оцінка, а кожна емоція людини є результатом певного виду оцінки. У цьому плані можна говорити про оцінні підстави емоцій. З іншого боку, емоція може й сама служити підставою для оцінки. У будь-якому разі емоції та оцінки пов'язані між собою причинно-наслідковими відношеннями. Оцінка та емоції взаємодіють таким чином: оцінка – це думка суб'єкта про цінність об'єкта для нього, а емоція – це переживання суб'єктом цієї думки. *Оцінність* – це не просто відтінок у лексичному значенні слова, а можливий компонент його семантичної структури, що позначає вербальні та невербальні дії персонажів у художньому дискурсивному просторі.

Оцінка – категорія логіко-семантична [4, с. 85]. Вона завжди пов'язана з думкою мовця, який дає оцінку, виходячи зі свого світовідчуття, особистої думки і смаку. Вираження ставлення до чогось залежить також і від колективу, тобто "в основі інтерпретації оцінки завжди лежать прийняті певним соціумом норми". Розрізняють аксіологічну оцінку, пов'язану із ціннісним аспектом мовного вираження, що базується на протиставленні ознак "добре – погано"; інтелектуальну (раціональну) оцінку, що залежить від практичної діяльності людини; сублімовану, або абсолютну, оцінку, засновану на синтезі сенсорних і психологічних складників і т. ін.

Оцінність визначають як властивість, здатність мовних одиниць виражати відносно стійку, позитивну чи негативну характеристику людини, а також ставлення, думку, судження про позитивну або негативну для мовної особистості цінність предметів, явищ і процесів.

Висловлення, що містять оцінний компонент, дуже різноманітні. Усі мовленнєві акти оцінки в сучасному англомовному художньому дискурсі можуть бути розподілені на дві великі групи: *позитивно-оцінні* (похвала, схвалення, комплімент, лестощі, хвастощі) і *негативно-оцінні* (засудження, несхвалення, осуд, докір, звинувачення, образа тощо).

Репертуар невербальних знаків, які виражають оцінність, дуже великий. Наприклад, соматикон схвалення в дискурсі може виражатися через погляд:

"Jack," I exclaimed, "I didn't know you were back!" He was on his second tour in Afghanistan and wasn't due back for another month.

"I got back a couple of days ago," he said stepping into the house. His pristine white hat carried under his arm. He was as straight as an ironing board. ***His eyes traveled over me and lit up as if he liked what he saw*** [14, p. 8].

А соматикон несхвалення – через голос:

"You've deceived me, pretending to be the Montgomery!" ***she cried****.*

"You want me out of your life because you don't think I'm good enough for you"[13, p. 16].

Вибір засобів репрезентації оцінки зумовлений умовами спілкування і намірами комуніканта. Залежно від способу вираження вони поділяються на дві основні групи – вербальні та невербальні. Перші ідентифікують емоцію, другі – транслюють її, не називаючи. До перших належать слова, що номінують або виражають оцінку (наприклад, добре, погано, подобається, люблю, ненавиджу і т. ін.), до других – мова тіла і емоційна фонетика [1, с. 153]. У реальному людському спілкуванні вербальний і невербальний коди забезпечують єдиний комунікативний процес.

Розглянемо кілька прикладів із художніх творів сучасних англомовних авторів. Оцінними є не тільки ті вислови, в яких зустрічаються оцінні слова добре / погано, а й численні види повідомлень, куди входять слова або вирази, що включають оцінну сему як один з елементів свого значення.

"I liked you. Trusted you. I believed what you told me because I wanted someone real in my life."

"I'm real," he ***growled***" [13, p. 18].

Ричання чоловічого персонажа, виражене номінацією ***growled***, має оцінний зміст "погано" ((Of a person) say something in a low harsh voice, typically in a threatening manner [9], таким чином поєднуючи невербальний голосовий сигнал із негативним емоційним навантаженням.

"That will be enough!" ***The whole class was stunned into silence and sat wide-eyed. Miss Wickware had never even raised her voice before, let alone yell. Larry stood with his head down.***

"Lawrence, I'm sure this entire classroom has something they all want to say to you." ***Her tone, though quiet, spoke volumes about her opinion of their actions.***

"Sorry," murmured every student [11, p. 3].

Оцінно маркований директив, висловлений вербально (*"Lawrence, I'm sure this entire classroom has something they all want to say to you"*) та невербально через емоційну забарвленість голосу (*Her tone, though quiet, spoke volumes about her opinion of their actions*), стимулювали бажаний результат, клас вибачився перед однокласником за глузування з нього (*"Sorry" murmured every student*). Таким чином, комунікативний стимул – дієвий.

Із вищенаведених прикладів можна зробити висновок, що в дискурсі на оцінку часто нашаровується емоційна реакція [1, с. 153], викликана такою оцінкою або ставленням до об'єкта оцінки, яке сформоване в результаті цієї оцінки, тому в реальному дискурсі має місце багатовимірність значення комунікативного знака, який у цьому разі можна кваліфікувати як емоційно-оцінний.

За тим, які переживання є в людини (позитивні, наприклад, задоволення, або негативні, як відраза), *емоційне реагування* персонажа на комунікативний стимул як емотивно забарвлений соматикон його дискурсу позначається знаком "+" або "–" [3; 8, с. 20]. Незважаючи на традиційний розподіл емоцій на позитивні та негативні, така диференціація має конвенціональний характер. Розмитість критеріїв розрізнення між позитивними та негативними емоціями можна пояснити кількома факторами. По-перше, розподіл емоцій на зазначені дві групи має відносне значення, оскільки одна і та сама емоція залежно від конкретної ситуації може мати позитивне або негативне значення. Наприклад, таку емоцію, як страх, беззастережно відносять до негативних, але вона, безумовно, має позитивне значення для тварин і людини, і крім того, може приносити людині задоволення. К. Ізард [2, с. 163] відзначає позитивну роль і такої негативної емоції, як сором. Крім того, він зазначає, що і радість, демонстрована у формі зловтіхи, може завдати людині, яка її відчуває, такої самої шкоди, як і гнів.

По-друге, як позитивні, так і негативні емоції, залежно від ситуації, індивідуальних особливостей сприйняття, культурної специфіки можуть мати як астенічну, так і стенічну спрямованість. К. Ізард вважає, що "замість того, щоб говорити про негативні і позитивні емоції, було б правильніше вважати, що існують такі емоції, які сприяють підвищенню психологічної ентропії, і емоції, які, навпаки, стимулюють до конструктивної поведінки. Подібний підхід дозволив віднести ту чи іншу емоцію до розряду позитивних чи негативних залежно від того, який вплив вона справляє на внутрішньоособистісні процеси та процеси взаємодії особистості з найближчим соціальним оточенням з урахуванням більш загальних етологічних та екологічних чинників" [2, с. 163]. Часто емоційні реакції людини мають амбівалентний характер, поєднуючи в єдину цілісність як негативні, так і позитивні емоції, оскільки самі емоції мають ситуативний характер [8, с. 20].

Є. П. Ільїн [3, с. 34] розвиває положення К. Ізарда про те, що маркування емоційного реагування тим чи іншим знаком як постійної його характеристики не виправдовує себе і лише вводить людей в оману. Позитивними чи негативними бувають не емоції, а їх вплив на поведінку і діяльність людини, а також враження, яке вони справляють.

О. В. Трофімова в монографії "Фразеологія негативних емоцій в англійській та українській мовах" зазначає, що *емоції поділяються на реакції на події, на агентів і на об'єкти*. Критерії, на яких ґрунтується зазначена класифікація, дозволяють протиставляти емоції за знаком "+" та "–". Емоції, пов'язані з реакціями на події та їхні наслідки і розглянуті відповідно до критерію *задоволений / незадоволений*, включають: радість, страждання, надію, страх, полегшення, розчарування, жалість, обурення. Емоції другої групи – це емоції, пов'язані з реакціями людей на діяльність, яку вони приписують агентам. Згідно з критерієм *схвалення і несхвалення* дій агентів виникають такі емоції: гордість, сором, замилування, докір. Емоції – реакції на об'єкти – виділяються на підставі критерію *той, що подобається / той, що не подобається* та включають любов та ненависть [8, с. 21–22].

Часто позитивно марковані номінації соматикону емоційного реагування підпорядковуються узусному використанню невербальних дій у визначених ситуаціях спілкування і межують із принципом увічливості. Насамперед стосується обміну посмішками – *Neha giggled. He smiled back,* засіб передачі зворотності цього невербального сигналу – прислівник ***back***. Семантика позитивності відповідно до Оксфордського словника [9] – дієслова *smiled* (Form one's features into a pleased, kind, or amused expression, typically with the corners of the mouth turned up and the front teeth exposed) та *giggled* (Laugh lightly and repeatedly in a silly way, from amusement, nervousness, or embarrassment).

He paid for it and ***smiled*** *as* ***he reached the door****.*

"Visit again. We have the latest music for you." ***Neha giggled. He smiled back*** [10, 2].

Негативно марковані номінації соматикону емоційного реагування, на нашу думку, можуть бути пов'язані з переживанням персонажами емоцій гніву, суму, презирства, відрази тощо. Так, наступний приклад ілюструє реалізацію негативно маркованого соматикону емоційного реагування, номінації якого ілюструють емоцію суму, представлену невербальними знаками "зітхання" (*he sighed*), де дієслово *sigh* – emit a long, deep audible breath expressing sadness, relief, tiredness, or similar) та зміною "постави" (*sunk into his pillow* – (Of a person) lower oneself or drop down gently, Oxford Dictionary [9]), де є метафоричне навантаження: рух униз – здаватися. За ними слідує невербальна емоційна реакція іншого персонажа – "поцілунок" (*kissed his forehead*) з прагматичною метою – втішити хворого підлітка.

"Who will like this white bald boy?" he ***sighed and sunk into his pillow****.*

"Everyone likes you sweet heart. Give her some time." ***She kissed his forehead*** [10, p. 6].

Оскільки об'єктом нашого дослідження є соматикон емоційного реагування, а предметом – його оцінний компонент, ми хотіли б навести зразок взаємодії емоцій та реакцій у комунікативному процесі.

Невербальні засоби спілкування, які мають семантику оцінки і супутніх їй значень вердиктивності та емотивності, можна поділити на дві великі групи – паралінгвальні (фонаційні) засоби та кінесичні засоби (жестово-мімічна поведінка комунікантів) [1, с. 154].

Фонаційні засоби вираження оцінних значень

Учасники дискурсу підсвідомо чи свідомо оцінюють голос і манеру мовлення партнерів і вилучають з них емоційно-оцінну інформацію: подобається голос чи ні, приємний він чи неприємний.

У розмовній мові нерідко велику значущість мають не самі слова, а тон, наголос, модуляція, темп, з якими вони вимовляються. За деякими оцінками, лише 7% інформації повідомляється за допомогою слів, а близько 30% – звучанням голосу. Характеристики звукової мови можуть

нести різноманітну інформацію (часто незалежно від волі мовця): тон і гучність голосу, особливості вимови і темп мови, заповнювачі пауз типу "ммм", "еее" можуть багато розповісти про те, хто ця людина, про його стосунки з партнером, про почуття, які переживаються персонажем.

Т. А. Власова підкреслює [1, с. 154], що тон мовлення регулює актуальний діалог і пов'язаний з прагматикою мовленнєвої комунікації. Складність людського спілкування може легко долатися, якщо в розмові взяти правильний тон або задати правильний тон, тобто тон, відповідний до змісту діалогу, стилю і комунікативних намірів мовця. Неправильний тон приводить до комунікативної невдачі.

Таким чином, паралінгвістичні характеристики звукової мови включають особливості тембру голосу, його тону, темпу, голосові неартикуляційні реакції і паузації.

Тон голосу:

"Detective, it's Nita Reynolds."

He'd straightened in his chair even before she identified herself*. He'd have* ***recognized that voice anywhere. Confident, controlled, self-containe.***

"Ah, Ms. Reynolds," he said, ***pushing down the jumbled mixture of feelings she always managed to evoke*** [15, p. 4].

Тілесна поведінка персонажів виражена через поставу "*He'd straightened in his chair*" та тон голосу "*He'd have recognized that voice anywhere. Confident, controlled, self-containe*", на неї накладається комбінація емоцій невизначеного характеру (*the jumbled mixture of feelings*).

Тон голосу може передавати гнів, що позначається через прикметник *sharply*.

"Would you like to come in this afternoon? I'll have your MRI report by then and will be happy to go over it with you, if you like."

"No," she said ***sharply****. "No, that's fine. I've got to go, Doc."* [15, p. 6].

Емоційне навантаження тону голосу може підкреслюватися використанням метафори контейнера (***Ray Morgan's voice startled the hell out of him***) при позначенні емоції гніву.

"Uh-oh. I think I know that look."

Ray Morgan's voice startled the hell out of him, *but Craig managed not to jump out of his skin. "Dammit, Razor, someone oughta hang a bell on you."* [15, p. 9].

Висота голосу:

She reached for the phone and started dialing, then waited until someone had answered. ***She made a little squeaking noise.***

'What do you want?' the voice replied.

"Brad?" Her voice came out breathless [15, p. 14].

Високий тон голосу в цьому фрагменті виражений через номінації *She made a little squeaking noise*.

Голосові неартикуляційні реакції:

He grinned *at her use of the nickname for the multi-province mega-firm Hightower Ponder. "Don't you mean you won't ask what Mr. Bohner stands accused of doing?"*

She made a sound, but he couldn't tell whether it was an exasperated sigh. *"God, I must be crazy," she said* [15, p. 5].

Неголосові артикуляційні реакції виражені в цьому дискурсивному фрагменті через стогін, забарвлений емоцією роздратування (***an exasperated sigh***).

"Hold on! I'll catch you," he ***cried.***

Barely able to contain the bubble of joy in her chest, ***she stretched her arms to him.*** *He* ***grunted as he caught her*** [15, p. 48].

Соматикон емоційного реагування в цій ситуації складається переважно з невербальних знаків "голос", "відстань", "жест" та "дотик". Емоційне навантаження ситуації здебільшого

виражається через тон та гучність голосу (***he cried***) та голосові неартикуляційні реакції, зокрема через бурчання (***he grunted***), що позначає переживання персонажем сильного емоційного збудження та докладання фізичного зусилля.

Кінесичні засоби вираження оцінних значень

Кінесичні комунікативні акти здатні передавати оцінні значення, а також транслювати ставлення до об'єкта оцінки і емотивну інформацію про суб'єкт оцінки. Кінесика включає вираз обличчя, погляд, жести, положення тіла, дотик, фізичні реакції, використання простору, тощо. Розглянемо, які конкретні засоби кінесики застосовуються для вираження оцінних значень.

Міміка:

"Are you feeling all right?" came the doctor's voice. "Another headache?"

"No, I'm fine". "I just … didn't sleep much."

Craig smiled at her, drawing her attention to the stubble on his face [15, p. 23].

Вираз обличчя персонажа, посмішка та щетина на обличчі формують мімічний образ персонажа, позначений через номінації *smiled at her, drawing her attention to the stubble on his face.*

"Are you hungry?" she asked.

He lifted an eyebrow. *"For what's on the menu, you mean?"* [15, p. 35].

Кодифіковане значення мімічного жесту, що використовується автором для опису реакції героя на повідомлення партнера, підняття брови для вираження здивування.

Жести:

Жестова поведінка передає спектр як позитивних, так і негативних емоцій, слугуючи показником експресивності персонажів, їх екстравертності та стилю мовної особистості.

"The doctor said you may get well soon. Let's hope for the best dear," Sunita, his sister said. ***She touched his forehead and ran her fingers on his bald head.***

"You don't have to lie to me, sis. I'm 15. I know what the doctor said. I am going to die soon," ***he said without caring to open his eyes*** [10, p. 3]. У цьому фрагменті персонаж презентує оцінний соматикон емоційного реагування через оцінку ситуації спілкування як безнадійної. Саме тому, незважаючи на втішання і підбадьорення сестри – *she touched his forehead and ran her fingers on his bald head,* – персонаж не вважає за потрібне розплющити очі і докладати зусиль до видужання – *he said without caring to open his eyes*. Оцінність зорової поведінки виражена через відмову зробити зусилля, щоб розплющити очі, при цьому її ключові засоби – номінації *without caring,* функціонують як обставина і означають відсутність серйозної турботи про те, щоб уникнути ушкодження чи ризику (*care* – serious attention or consideration applied to doing something correctly or to avoid damage or risk, [9]).

Деякі фрагменти дискурсу ілюструють оцінність соматикону емоційного реагування, виражену через жест:

"But we're not starting over."

"Because I have money?"

Her hand fell to her side. *"Because of the way you use your money to insulate yourself from anyone or anything that makes you uncomfortable."* [13, p. 20].

Жест *Her hand fell to her side* – рука, що падає вниз, – ознака того, що персонаж здається, що має підтекст "опускати руки". Ключове дієслово fall в Оксфордському словнику пояснено як (Of a person) lose one's balance and collapse [9].

Дотик:

Персонажі, які шкодують, що вчинили якусь дію, і відчувають провину, можуть виражати це через голос (*He murmured, the regret in his voice*) та дотик (*coasted his palms down her arms, his tender touch*):

"Jaime, I'm sorry I wasn't truthful with you." ***He murmured her name and coasted his palms down her arms.***

She wasn't sure if it was ***the regret in his voice or his tender touch that hurt more*** [13, p. 16].

Характеристика такого дотику – передача інтенції мовця вибачитися за надання неправдивої інформації, цей дотик підсилений означенням ***tender.***

Фізичні реакції (невербальні симптоми):

"You're NOT sick, I mixed your medical data," doctor said.

Adrenaline ripped through her nervous system, terminating in an almost painful ***jolt in her fingertips****, like a bolt of electricity. "What?"* [15, p. 32].

Сильний шок від скасування смертельного діагнозу викликає тремтіння в тілі, що зосереджується в кінчиках пальців (*jolt in her fingertips*).

Крім того, у ході дослідження були проаналізовані такі засоби інтенсифікації оцінки, запропонованої Т. М. Власовою [1, с. 157]:

1) ***квантіфікатори*** – слова, що вказують на інтенсивність вияву ознак оцінки комунікантами компонентів комунікативної ситуації:

"Have a nice day, Missis Potter!"

Missis Potter lit the room with her redundant smile [11, p. 29].

Місіс Поттер демонструє надмірну, навіть зайву в цій комунікативній ситуації посмішку, її показник – прикметник *redundant* (Not or no longer needed or useful; superfluous) [9];

2) ***комплексне використання невербальних сигналів з оцінним значенням:***

"Ryan, why did you not marry this lovely girl?"

He nearly choked on his drink.

"I don't know," Ryan said, ***and his brown eyes turned burning as he stared at Megan, she returned blithely*** [12, p. 15].

Чоловічий персонаж ледве не захлинувся своїм напоєм через сильне здивування, ключове слово, що передає емоцію здивування – дієслово ***choked*** ((Of a person) have severe difficulty in breathing because of a constricted or obstructed throat or a lack of air as a result of nervousness) [9], погляд загорівся від гніву (*brown eyes turned burning*), ключове слово – заклик до суперечки – прикметник *burning* (Of urgent interest and importance; exciting or calling for debate) [9], тоді як погляд дівчини – виражав безтурботність (*returned blithely),* де прикметник *blithely* означає (Showing a casual and cheerful indifference considered to be callous or improper) [9]. Комплексний невербальний вимір дискурсу – соматикон персонажів – виражений через невербальний симптом захлинання та зорову поведінку, де якість зорового контакту персонажів – асиметрична;

3) ***поєднання вербальних і невербальних способів вираження оцінки та пов'язаних з нею іллокутивних смислів:***

"You two know each other?"

Jaime's heart crimped. She shook her head."No." [13, p. 11].

(Заперечній вербальній відповіді *"No"* передує вербальне повідомлення того самого змісту *She shook her head* – Turn one's head from side to side in order to indicate refusal, denial, disapproval, or incredulity) [9].

Персонажі в дискурсі можуть симулювати емоційні оцінки, "грати" ними з метою досягнення своїх комунікативних цілей.

Розглянемо кілька прикладів, які демонструють інтенційне використання мімічних засобів спілкування, коли комуніканти навмисно надають своїм обличчям той чи інший вираз, що не відображає їхньої оцінки ситуації, їхніх емоцій, ставлячи під сумнів надійність відправлених невербальних сигналів:

"*What? No! Look, you guys really need to talk this through. Wait here and I'll find him for you."*

"No!" I said, ***far too quickly****. "I mean, tomorrow would be better. It's late.* ***I'm feeling tired." I even managed to feign a yawn.***

***He regarded me dubiously**. "If you're sure?"* [12, p. 10].

Ненадійним можна вважати такий соматикон емоційного реагування, істинність та щирість якого, протестована зоровим каналом зв'язку іншого персонажа, викликає сумніви (*He regarded me dubiously*). Причиною такого сумніву може бути награність деяких невербальних реакцій, коли втома розігрується шляхом демонстрації вимушеного позіхання (*I even managed to feign a yawn*). Ключове дієслово, що виражає награність дії, – *managed*, при цьому реакція виникає занадто спонтанно (*I said, far too quickly*), це підкреслено рядом часток та прислівником *quickly*. Такий соматикон емоційного реагування – показник поведінки обманника.

Принцип надійності тісно пов'язаний із принципом увічливості соматикону емоційного реагування та конвенційною поведінкою, характерною для певної лінгвокультури. Так, у наступному прикладі персонаж переживає сильний страх, що видно з контексту ситуації, однак дівчина змушує себе посміхатися заради дотримання принципу ввічливості у привітанні гостя: ***Forcing a smile onto my face I went downstairs to wait***. На нашу думку, така посмішка – не є щирим, надійним показником позитивно забарвленого соматикону емоційного реагування, оскільки вона є змушеною ***Forcing a smile*** – artificially hasten the development or maturity of, Oxford Dictionary [9].

"Now finish up. Jimmy should be here in a moment."

***Forcing a smile onto my face I went downstairs to wait**. Butterflies kept erupting. I knew there would be some snickering behind hands and probably the occasional rude comment* [14, p. 6].

Таким чином, симуляція позитивної оцінки компонентів дискурсу не завжди дається легко і нерідко вимагає великих зусиль.

Як видно з наведених прикладів, симулювання комунікативних актів позитивної оцінки використовується для *регулювання взаємовідносин* між учасниками дискурсу. Емоційно-оцінні висловлення відносять групи регуляторів комунікативних відносин, при цьому однією з умов ефективної комунікації є акцентуація на позитивній тональності [1, с. 160], яка може здійснюватися за допомогою оцінних комунікативних актів. Комунікант, зацікавлений в успіху взаємодії з партнером, намагається приховати або замаскувати свою негативну оцінку комунікативної поведінки партнера. Розглянемо ще один приклад:

"I'm sure I will enjoy your company this night, Mr Crag," Nita replied, ***consciously trying to keep sarcasm out of his voice*** [15, p. 37]. Ніта критично оцінює професійні здібності колеги по роботі, однак, щоб не налаштовувати його проти себе і не зруйнувати перспективи подальшої співпраці, свідомо намагається "прибрати" саркастичний тон.

Отже, оцінка пронизує всю мовленнєву діяльність людини, лежить в основі емоцій та емоційного реагування та є компонентом прагматично зумовлених невербальних дій персонажів. Аналіз прикладів дискурсу, які мають оцінну семантику, дозволив зробити висновок, що такі номінації позначають невербальні емоційні реакції, які у свою чергу виникають у комуніканта у зв'язку з оцінкою комунікативного стимулу, а також через ставлення до об'єкта оцінки, зумовлене цією оцінкою.

Оцінні мовленнєві акти в дискурсі можна умовно поділити за знаком на позитивні та негативні. Позитивні невербальні дії – це емоційні реакції, що передають радість, схвалення, задоволення, симпатію тощо, в дискурсі позначаються через невербальні компоненти комунікації: посмішка, сміх, погляд, дотик, приваблива зовнішність та ін. Негативно марковані номінації соматикону емоційного реагування персонажа, позначаючи несхвалення, засудження та ін., знаходять свою лінгвальну реалізацію через конфігурації невербальних знаків: жест, голос, відстань, невербальні симптоми тощо.

З метою інтенсифікації оцінки в дискурсі використовуються такі засоби, як квантифікатори, комплексне застосування невербальних знаків з оцінним значенням, власне, оцінний соматикон, та через поєднання вербальних і невербальних засобів вираження оцінки та пов'язаних з нею оцінних значень.

Крім того, комунікативні акти позитивної оцінки здатні виконувати регулятивну функцію, що сприяє успішному розвитку діалогу. В цьому разі позитивна оцінка об'єкта може симулюватися.

Невербальні засоби спілкування, що мають семантику оцінки, можуть бути пов'язані зі звуковими характеристиками мовлення та з поведінкою комунікантів. Часто оцінне значення передається через особливості голосу і тону, а також голосові неартикуляційні реакції. Кінесичні засоби, що демонструють оцінку комуніканта, включають вираз обличчя, погляд, жести, дотик, відстань, артефакти, фізичні реакції або невербальні симптоми тощо.

Активно застосовуючи соматикон в оцінних іллокутивних актах, відправник повідомлення прагне до найбільш ефективного впливу на реципієнта і досягнення прагматичних цілей.

Перспективним залишається вивчення гендерних, вікових, соціальних та інших екстралінгвальних факторів, які впливають на оцінну природу соматикону емоційного реагування персонажа.

Література

1. Власова Т. М. Оценочные иллокутивные акты, реализованные с помощью невербальных средств общения (на материале английского дискурса) / Т. М. Власова // Гуманитарные исследования в Восточной Сибири и на Дальнем Востоке. – Владивосток : ДФУ, 2012. – № 1. – С. 153–162.
2. Изард К. Психология эмоций / Кэррол Э. Изард. – СПб. : Питер, 2000. – 312 с.
3. Ильин Е. П. Психофизиология состояний человека / Евгений Павлович Ильин. – СПб. : Питер, 2005. – 412 с.
4. Кабирова Г. У. Оценка как языковой концепт [Текст] / Г. У. Кабирова // Актуальные вопросы филологических наук: материалы междунар. науч. конф. (г. Чита, ноябрь 2011 г.). – Чита : Издательство Молодой ученый, 2011. – С. 85–87.
5. Приходько Г. І. Оцінний компонент у семантичній структурі слова / Г. І. Приходько // Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. – Житомир : ЖДУ, 2009. – Випуск 45. – С. 44 – 47.
6. Романов А.А. Соматикон: Аспекты невербальной семиотики / Алексей Аркадьевич Романов, Юрий Александрович Сорокин. – М. : ИЯ РАН, ТвГУ, 2004. – 253 с.
7. Сєрякова І. І. Соматикон англомовних дискурсивних практик : автореф. дис. … докт. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови", 10.02.15 "Загальне мовознавство" / Ірина Іванівна Сєрякова. – К., 2012. – 32 с.
8. Трофімова О. В. Фразеологія негативних емоцій в англійській та українській мовах : [монографія] (Лінгвокогнітивні та лінгвокультурологічні дослідження. – Т. 1) / Олена Володимирівна Трофімова. – Донецьк : ДонНУ, 2014. – 248 с.

Довідники

9. Oxford Dictionary online. – Oxford : Oxford University Press, 2014 http://www.oxforddictionaries.com/

Джерела ілюстративного матеріалу

10. Bhaskarbhatta A. Love forever / Anuraag Bhaskarbhatta. – Los Gatos : Smashwords, 2014. – 13 p.
11. Estelle P. Back Cover / Penny Estelle. – Los Gatos : Smashwords, 2013. – 39 p.
12. Marley L. The indecent proposal / Louise Marley. – Los Gatos : Smashwords, 2014. – 28 p.
13. Schield C. Her secret millionaire / Cat Schield. – Los Gatos : Smashwords, 2011. – 44 p.
14. Snodgrass G. Prom Date / Gary Snodgrass. – Los Gatos : Smashwords, 2014. – 8 p.
15. Wilson N. Needing Nita / Norah Wilson. – Los Gatos : Smashwords, 2010. – 50 p.